

BUTLLETI

DE

NOSTRA PARLA

Any I. - N.º 5.

PASSATGE DE SITGES, 1

Mahó-Desembre 1923.

ENALTIM-LE

Germans, escoltau-mos; volem que escolteu es nostro parlar desinteressat, es nostro parlar plè de fidelitat a sa nostra terra. Una febra d'espontània vehemencia, de sincer entusiasme i amor, mos mou a sol·licitar es vostro ajut moral, ço que vol dir, es vostro assentiment al nostro fer i pensar.

Jo voldria tenir es dó sublim de sa frase i que amb espontaneitat em brollessin idees fecondes, plenes de llum viva, perque jo tenc fè en sa paraula calenta i es verb d'explendenta abundancia... Emprò també en tenc en sa paraula humil, pobre de galanès, més dita en fervor o escrita amb es pols tremolós i amb s'esperit ben replè d'humanitat, de sincera fè. Aquesta ès s'única que puc emprar; pobreta de sonoritats esplèndides, però rica de noblesa; aspra de forma, però rica de contingut; sense llüisor, sense pompa.

Deixeu-me dir, idò, sa meva cançò humil de sempre: sa llengo, sa nostra llengo trepitjada, que ès sa saba que nodreix es nostro esperit de menorquins. Ès lo més noble que tenim, i mai ho enaltirem prou.

Jo vos deman que, per l'amor de Déu, no deixeu de fer cas d'aquesta llengo nostra, que s'honraven de parlar els homos més eminents que aqui han florit. Parlau-lè i escriuiu-lè com feien ells; no tan sols en sa vida d'intimitat familiar i pels tràfec més baixos, sino en totes ocasions, fins ses més solemnials. Emprau-lè per obrir es vostro cor devant de Déu i sincerar sa vostra ànima; assò s'ha de fer en sa llengo més íntima i més cordial i ja sabeu que cap no será més íntima, més essencia des nostro esser, que sa que vam mamar amb sa llet, sa nostra.

Si me diguéssiu que es menorquí es una llengo inferior, gens harmoniosa, jo vos diria que ès *nostra* i assò ès prou per estimarle; però no hi ha necessitat de defensar-la, com se fà amb un fí esgarradet: ella no ès deforme, no ès esgarrada. Ès magnífica, rica de sonoritats fortes i dures, expresions fines, intel·ligents i melodioses.

Que no s'interpreti assò com un avorrimet al castellá. Estimemlo, que bé s'ho mereix per sa maravellosa opulencia, per sa brillant història; però mai s'admiració pes castellá s'ha de convertir en menys preu des menorquí, ni mos l'ha de fer arreconar.

Sa llengo castellana ès plena d'armonia cuan surt d'uns llavis de riure dolç en terres de Castella, emprò en boca d'un menorquí ès fada i trista i a vegades ridícula, de tant esquinqada.

No hi ha cap escriptor que havent begut en es brès engrunxador sa santa llevor des nostro llenguatge, al escriure en castellá pugui igualar-se amb es qui produeix ses obres en sa propia llengo castellana; com no n'hi ha cap des nostros que ho faci tan espontàniament com en sa nadiua parla.

N'hi ha qui s'en fan creus de ses nostres pretensions de fer revivre sa parla. Es que no veuen sa seva honrada severitat, no han compres sa franca i bondadosa noblesa que la caracteritza.

Vull reproduir-vos un fagment de lo que digué, en sa nostra parla, dirigint-se a S. M. la Reina Regent María Cristina, un castellá il·lustre, un dels més savis d'aquella noble terra de Castella, En Marcell Menendez Pelayo.

«I per assò, senyora, sou vinguda a escoltar amorosament els accents d'aquesta llengua, no forastera ni exòtica, sino espanyola i neta de tota taca de bastardia.

Vostre generós i magnànim esperit comprèn que les llengües, signe i penyora de raça, no's forgen capriciosament ni s'imposan per força, ni es prohibeixen ni es manen per llei, ni es deixen ni es prenen per voler, puix res hi ha més inviolable i més sant en la consciència humana que el *nexus* secret en que viuen la paraula i el pensament. No hi ha major sacrilegi ni ensems més inútil que pretendre engrillonar lo que Déu ha fet espiritual i lliure: el verb humá, resplandor dèbil i mig esborrat, però resplandor al fi, de la paraula divina.»

Assò voliem dir ara de sa parla menorquina, sa que fou un temps venerada per senyors i vasalls. Era mestressa a ca-nostra i cap altra la comandava. En ella es legislava, en ella es parlava en nom de Déu a ses esglesies, en ella florí sa divina obra des Mistic de Miramar, es «Geni des Mediterrani.»

Més tard es fonia es seu meravellós esperit i queia en sa fosca més trista.

Quants daltibaixos ha sofert!

MARÇAL PASCUCHI.

POESIA LIRICA

Amb gran satisfacció omplim avuí sa secció lirica de sa nostra humil fueta, amb aquets bells versos des nostro estimadíssim consoci, es conegut escriptor senyor Lafuente Vanrell.

Dels seus versos brolla un ferm amor a sa nostra terra i a ses coses pulides que ella estoja. Tots els menorquins l'haurien de sentir aquest amor a ses nostres coses, que sempre ha demostrat el senyor Lafuente, perque aixi serien admiradors, també, de sa parla.

Mos plau molt que siguin de ca-nostra els versos que publicam; que aixi se estimula als qui senten inquietuts espirituals i, al ensems, es demostra als qui diuen que es nostro *dialecte* es fad i pansit, que també amb ell es poden expressar emocions de l'ànima, ritmicament, amb dolça harmonia de paraules belles...

ES BARRANC D'ALGENDAR

(Cançó).

Es barranc es una joia
per lo béll.

No n'hi ha cap en tota s'illa
gran com éll.

Es tan llarc i tan hermós
que fa pòr per lo grandiós.

Es un llòc que a jò me sembla
deliciós.

Ara surt es sol
i canta es rossinyol
sos sons de fabiol.

Dalt tot es daurat,
baix tot es banyat.

Vòra d'es torrent
es tráfec se sent
de s'aigo corrent.

Entre 's roquissar
va cap a la mar.

Abres mostren fruits de color,
vermells i grocs, redons i plèns.

Per les costes, sens travador,
corren sas cabres, pujen els bèns.

Endevant,
bons amics,
nèmon-nè cap a sa cala.

Endevant,
bons amics,
i veurem Santa Galdana.
Cap a vall,
jugarèm
allargats damuns s'arèna.
Descalçats
correrèm
si no hi ha gaire plèna.

Una jove molt pulida
un jorn hi va 'nâ a nadar;
l'hi sortiren ses sirenes,
dones belles de la mar.

I sa jove, retgirada,
no pugué çercar recés.
L'abraçaren ses sirenes
i no s'en va sebrer més.

Jovenèta pulideta:
tot el mon es mar par tu.
Guarde't; son moltes sirenes
ses que te volen endur.

Ara surt es sol
i canta's rossinyol
sos sons de fabiol.
Dalt tot es daurat,
baix tot es banyat.
Vora des torrent
es tràfec se sent
de s'aigo corrent.

Els ametlés ja tenen flor,
els taronjers tenen fruits d'òr.
I per amunt, dalt es penyals,
els coloms van, els coloms venen;
voltant, voltant, aixams s'estenen.

!Oh llòc hermós on venen a besar-se
la mar, el cèl, la terra d'aquest' illa!
Voldria que, com jo, te coneguéssin
tots es fills de sa roca menorquina.

Si fos axí, no més que una vegada,
jamai tos horts, tos trancs olvidarien
i sobre tos pedrencs mediterranis
sos llavis, com jo pos, hi posarien.

LLORENS LAFUENTE VANRELL.

DES LLENGUATGE NOSTRO

Havíam escrit a es doctor Camps, des Mitjorn, demanantli que mos enviàs un escritet; però ha arribat s'hora de donar els originals a s'imprenta i no hem rebut encara contesta d'aquell bon amic i mestre nostre; i con de totes maneres volem que figuri en aquet nombre des BUTLLETÍ es nom des patriarca honorable de ses lletres menorquines, hem agafat son principal llibre *Folk-lore Menorquin* i hem copiat des pròlec els paragrafs que segueixen i que tenim per cert que seran lletgits amb gust per tots els nostros amics i companys.

Lema: *Es Poble autor.*

Ja ens ho diu En Fedre, que es primer autor de faules, Isop, *Æsopus auctor*, no va fer ses faules que corren per seves, sinó que les encontrà, les recuhí: *reperit*. D'hont voleu que les replegàs, si no de sa gent vulgar, de sa ciència popular?

Es Poble és es primer autor de faules; com ho es dels refranys, que, al cap i a la fi, no són més que faules breus, proposicions contretes a sa sola deducció o sentència final; com ho és dels coberbos i rondaies; com ho és dels cants i endevinais...; perquè es Poble, com s'homo, te un poc (o un molt), de filosof, músic, metge, poeta... i loco.

I cada poble... i Menorca, té els seus refranys i faules, i els seus cants i coberbos; si uns s'obliden, d'altres en neixen, i molts nascuts Déu sab quan, no s'oblidaran mai.

D'aquests ratjolins de s'intel·ligència de la terra, son els que aquí venen apuntats, vulgars a tota s'Illa, comuns particularment a la Pàgesia, que'ls retreu i aplica per poc que sa conversa hi tregui.

Per això, com a reliquies de l'antigor, els he anat estojant dins s'armariet de família, de sa família de Menorca pàgesa. — «Escriulós (me vaig dir); tal vegada no els sentirás mai més: repleguèls per un si a cas...»

I els escriuré, si Déu vol, en sa nostra llengua, com l'escrigueren nostres pares; perquè nostres pares no tenien empaig d'escriure en sa parla de la terra; en sa llengua que avui en diuen menorquí els lletraferits intellectuals; mahonès a Mahó, a Mallorca i a Alger; mallorquí a Catalunya, i català a Castella. Emperò a la Pàgesia no dèim que parlèm en català, ni en mallorquí, ni en mahonès, ni en menorquí; sinó que dèim que parlam en pla. I, tal volta, *en plâ*, de la Pàgesia, és *en coster* a... un'altra punt.

FRANCESC CAMPS I MERCADAL.

Pedagogia familiar

Ara ses vetlades son llargues. Asseguts devant de s'avia, els arlotets escolten ses antigues rondalles, tresor de ses famílies.

Passant per devora, podrèu tornar a sentir aquelles mateixes paraules que tant vos agradaven quan erau infants: «Açò diu que era un rei...» «Camina que caminarás...» «Van veure un llumanerèt enfora, enfora...»

No riguèu, homos des temps modern, de positivismes i de frisséres. Voltros sabèu molt, pero no ho sabèu tot; i jo vos he de dir que aquella velleta no perd es temps, sino que fa una feina d'utilitat suprema, que voltros, tal vegada, no la sabriau fer tant bé com ella. Fa una feina educativa: prepara el cor d'aquells arlots, inclinàntlos a que siguin bons.

Mals exemples i màximes errades els induirán a pendre un mal camí, quan siguin majors. No més ses bones ensenyances que hagin rebut de petits i els exemples bons que hagin vist a caseva els podran enfortir, mantenint-los dins es camí recte de sa virtut i s'honradesa.

Quan s'avia conta d'aquella joveneta qui era tan bona i Déu li va doná una sort, ó d'aquell bergant que no creia als seus pares i Déu el castigá, amb aquestes expressions tant sensilles, que fan riure a aquells qui volen sebre massa, ella posa un fonament a sa personalitat futura d'aquelles criaturetes que l'escolten, ella els hi forma el còr.

Més endevant, a ses escoles els hi mostraran de lletra i els ensenyaran de contes, i obriran el séu esperit a tots els coneixements que sa vida moderna fa necessaris; però si arriben a esser bons i honrats, com tots ho voldriem del nostros fills, a ses ensenyances i als exemples de caseva ho deuran.

No vos pensèu que perd es temps aquella s'avia qui conta rondalles als seus néts, en aquestes vetlades tan llargas de s'hivern.

Advertencia i disculpa

Aquet nombre des nostro *Butlletí* surt fora de temps, porque a s'imprenta han hagut de baratar sa lletra. Lo que hem perdut en dies ho guanyarem en sa més bona vista que farà aquesta petita fulla.

Per açò avui no duim noves, que já serien velles quan arribassin a els nostros llegidors.

Es nombre des mes qui vé maldarem que surti prést, i durá ses coses del dia i els comentaris que fassin al cas; que sempre es prou de bon hora per dir lo que s'hagi de dir, i mai se perd per haver-hi pensat massa.